

УДК 378.124:047+78.372

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНОСТІ МУЗИЧНО-СЦЕНІЧНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Лі Ян

аспірантка факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
НПУ імені М.П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Анотація. Стаття розкриває діагностичний етап формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії під час фахового навчання на факультетах мистецтв педагогічних університетів. Музично-сценічні вміння в контексті окресленої статті розглянуті як складний комплекс інтелектуальних, емоційних, вольових, регулятивних, художньо-творчих якостей студентів, що обумовлюють їхню здатність до артистичного втілення художнього образу в процесі виконавської діяльності на основі засвоєння спеціальних знань, навичок і практичного фахового досвіду. Розроблено структуру музично-сценічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії, визначено критерії і показники. Наведено результати констатувального етапу експериментальної роботи з формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії.

Ключові слова: музично-сценічні вміння; майбутні вчителів музичного мистецтва та хореографії; діагностика; критерії; показники; констатувальний експеримент.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні вимоги до підготовки майбутніх фахівців мистецького напрямку передбачають не лише володіння системою фахових компетенцій, але й сформованості в них певного комплексу професійно-особистісних якостей, які б забезпечували переконливе тлумачення художньо-образного змісту творів музичного та сценічного мистецтва [1, с. 59]. Гуманістичні тенденції детермінують наявність певного комплексу професійно-особистісних якостей у суб'єктів мистецької освіти, зокрема вмінь переконливого тлумачення художньо-образного змісту творів музичного та сценічного мистецтва. З огляду на це сформованість у студентів музично-сценічних умінь ми розглядаємо як одну з важливих професійних характеристик сучасного вчителя музичного мистецтва і хореографії. У цьому зв'язку набуває актуальності проблема формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії в процесі фахової підготовки, які забезпечують можливість емоційного впливу на учнів, прищеплення в них інтересу до музично-виконавської й хореографічної діяльності. Актуальність проблеми формування музично-сценічних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів України та Китаю визначається сучасними вимогами до підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне дослідження проблеми формування музично-сценічних умінь, аналіз практики підготовки

майбутнього вчителя музичного мистецтва і хореографії (А. Болгарський, А. Зайцева, А. Козир, Г. Падалка, О. Щолокова, Цзінь Нань, Ян Хун Нянь, Цзен Хун, Чжан Цзянь Го та ін.) і власний педагогічний досвід дозволили встановити, що музично-сценічні вміння майбутнього вчителя музичного мистецтва і хореографії відрізняються складністю і багатогранністю. У зв'язку з цим ми інтерпретуємо поняття «музично-сценічні вміння» майбутнього вчителя музичного мистецтва і хореографії як складний комплекс інтелектуальних, емоційних, вольових, регулятивних, художньо-творчих якостей, що обумовлюють його здатність до артистичного втілення художнього образу в процесі музично-сценічної діяльності на основі засвоєння спеціальних знань, навичок і практичного фахового досвіду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є діагностичне дослідження проблеми формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії, проведення контрольного аналізу.

Результати дослідження. Різноманітні аспекти проблеми формування музично-сценічних умінь знайшли відображення в роботах вітчизняних дослідників: В. Абрамяна, О. Булатової, Ж. Ваганової, Ю. Єлісєвенка, В. Загвязінського, Н. Тарасевич та інших. Науковці акцентують увагу на особливостях використання здобутків театральної педагогіки в процесі підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, зокрема професійного спілкування. Окресленої проблеми торкаються дослідники педагогічної майстерності: О. Абдуліна, В. Бутенко, І. Зязюн, В. Кан-Калік, А. Мудрик, Г. Сагач, В. Сластьонін, В. Ягупов та інші. У контексті нашого дослідження особливої значимості набувають праці майстрів сцени в галузі акторської психотехніки (С. Гіппіуса, К. Станіславського, М. Чехова), відомих вітчизняних та зарубіжних науковців-музикантів (О. Апраксиної, Л. Арчажникової, А. Болгарського, А. Козир, Ю. Мостової, Г. Падалки, О. Щолокової, Цзінь Нань, Ян Хун Нянь, Цзен Хун, Чжан Цзянь Го та ін.).

На основі дослідження теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми нами було визначено сутність поняття «музично-сценічні вміння» майбутнього вчителя музики і хореографії, яке ми трактуємо як складний комплекс інтелектуальних, емоційних, вольових, регулятивних, художньо-творчих якостей, що обумовлюють його здатність до артистичного втілення художнього образу в процесі музично-сценічної діяльності на основі засвоєння спеціальних знань, навичок і практичного фахового досвіду. На цій основі визначено структуру сформованості музично-сценічних умінь майбутнього вчителя музики і хореографії.

Водночас дані теоретичного дослідження потребують експериментальної перевірки. За відсутності спеціальних методик, спрямованих на виявлення рівнів сформованості музично-сценічних умінь майбутнього вчителя музики і хореографії, на цьому етапі експериментального дослідження набуває

актуальності питання розробки діагностичної методики та її практичного впровадження в дослідно-експериментальну роботу.

На основі розроблених структурних компонентів, критеріїв і показників досліджуваного феномена був здійснений моніторинг реального стану сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії, що стало концептуальним у розробці подальших етапів експериментального дослідження. У структурі музично-сценічних умінь майбутнього вчителя музики і хореографії нами визначено чотири компонентних блоки: мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-пізнавальний, емоційно-корекційний, комунікативно-артистичний, кожен з яких характеризується певним змістом і виконує конкретні функції. Критерії оцінювання розроблені відповідно до змісту компонентної структури музично-сценічних умінь студентів. Критерієм мотиваційно-орієнтаційного компонента є міра сформованості позитивного ставлення студентів до музично-сценічної діяльності, показниками якої є наявність потреби в систематичному здійсненні музично-сценічної діяльності; усвідомленість значущості формування музично-сценічних умінь.

Критерієм когнітивно-пізнавального компонента виступає міра здатності майбутніх учителів музики і хореографії до адекватного осмислення та аналізу результатів музично-сценічних дій, яка визначається за показниками обізнаності щодо специфічних рис музично-сценічної діяльності та вмінням визначати логіку музично-сценічних дій, оперувати музично-сценічним тезаурусом. Критерієм емоційно-корекційного компонента визначено міру здатності студентів до коригування емоційних реакцій у процесі музично-сценічної діяльності, показниками якої є здатність до регуляції емоційно-психологічного забарвлення музично-сценічного процесу та вміння емоційно-образної концентрації в процесі створення музично-сценічного образу. Критерієм комунікативно-артистичного компонента є міра здатності до творчої музично-сценічної діяльності, яка визначається за такими показниками, як уміння артистичного втілення художнього образу в музично-сценічній діяльності та вміння встановити емоційно-психологічний контакт з іншими учасниками музично-сценічної дії, слухацькою аудиторією.

Ефективність процесу формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії значною мірою залежить від визначення їхньої рівневої характеристики. Розробка рівневих характеристик здійснювалась на підставі зазначених критеріїв і показників. Для ефективності педагогічної діагностики досліджуваного процесу було встановлено три рівні сформованості музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії: низький, середній, високий. Рівнева характеристика музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії дозволила оцінити реальний стан сформованості музично-сценічних умінь студентів.

Для підтвердження припущення того, що формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії доцільно здійснювати в процесі

освоєння різних видів музично-сценічної й хореографічної діяльності, було проведено діагностування рівнів сформованості музично-сценічних умінь студентів відповідно до визначених критеріїв і показників. Ці положення лягли в основу розробки діагностичної методики констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи, проведеного зі студентами IV курсів факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М. П. Драгоманова та випускників бакалавріату Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського. Вибір такої вікової групи був обумовлений тим, що саме на четвертому курсі студенти долучаються до оволодіння практичними навичками музично-сценічної діяльності, мають змогу контактувати з учнями й опосередковано формувати власні музично-сценічні вміння в рамках проходження педагогічної практики.

На етапі діагностики міри сформованості позитивного ставлення до музично-сценічної діяльності студентів було проведено низку анкетувань. Питання першого анкетування були спрямовані на виявлення потреби студентів у систематичному здійсненні музично-сценічної діяльності. Аналіз відповідей на запропоновані питання дозволив виявити сформованість потреби в систематичному здійсненні музично-сценічної діяльності. З'ясувалося, лише поодинокі студенти систематично відвідують концертні виступи танцювальних ансамблів. В основному це ті, які у свій час відвідували хореографічні гуртки. Третина опитаних відверто зізнались у тому, що їм не подобається виступати на сцені, бути в центрі уваги й брати участь у хореографічних постановках. Позитивною є тенденція самостійного вибору досліджуваними власної професії (91,5%). Водночас виявилось, що 43,2% студентів не цікавляться методами вдосконалення сценічного руху, 33,9% досліджуваним не подобається займатися створенням хореографічних постановок для дітей.

Для визначення рівнів сформованості когнітивно-пізнавального компонента музично-сценічних умінь, нами була проведена діагностика обізнаності студентів щодо специфіки музично-сценічної діяльності учителів музики і хореографії. З цією метою досліджуваним пропонувалося відповісти на питання анкети-опитувальника, які стосувалися визначення змісту музично-сценічної діяльності вчителя музичного мистецтва та хореографії, необхідних умінь для її здійснення, засобів створення сценічного образу, основних критеріїв артистизму. Досліджувані повинні були дати відповіді на питання щодо розуміння понять: «міміка», «пантоміміка», «пантоміма»; «ракурс», «жест», «поза»; «мізансцена»; «ритмо-пластичні рухи»; «візуально-пластичний образ»; «фігуро-фонова адекватність»; «адекватність сценічного руху»; назвати основні властивості руху, основні способи фіксації танцю, видатних діячів українського хореографічного мистецтва, кращі зразки української хореографії; указати основні рухи класичного танцю, основні принципи розвитку хореографічної композиції тощо.

У процесі аналізу відповідей було з'ясовано, що 47,5% респондентів не змогли в повній мірі розкрити сутність понять: «міміка», «пантоміміка», «пантоміма», 60,2% – не дали відповіді на питання щодо змісту термінів «мізансцена», «ритмо-пластичні рухи», «візуально-пластичний образ», «фігуро-фонова адекватність». Ще третина студентів – 31,7% не спромоглися назвати кращі зразки української хореографії. Натомість 69,9% – указали лише одного з видатних представників українського хореографічного мистецтва. Окремі студенти змогли дати часткові, неповні відповіді на питання щодо значення понять: «ракурс», «жест», «поза»; ролі міміки, пантоміміки в музично-хореографічній діяльності (22,1%). Детальна обробка відповідей студентів дала можливість розподілити їх за трьома рівнями обізнаності щодо специфічних рис музично-сценічної діяльності. Так, низький рівень продемонструвало 38,6% досліджуваних, середній – 47,5%, високий – 13,9%.

З метою визначення рівнів сформованості емоційно-корекційного компонента музично-сценічних умінь нами була проведена діагностика здатності студентів до коригування емоційних реакцій у процесі музично-сценічної діяльності, зокрема виявлення рівня сформованості здатності до регуляції емоційно-психологічного забарвлення музично-сценічного (хореографічно-сценічного) процесу.

Під заданий музичний супровід досліджувані повинні були виконати пантомімічний етюд, зображуючи різнохарактерні образи. За допомогою міміки, жестів, пантоміміки студенти мали можливість продемонструвати вміння регулювати свої сценічні емоції під час відтворення художнього хореографічного образу. У процесі перегляду пантомімічних етюдів експерти-педагоги здійснювали оцінку досліджуваної здатності. Для отримання об'єктивних результатів були розроблені спеціальні оцінні протоколи, у яких фіксувались бали по кожному параметру. У результаті їхньої якісної та кількісної обробки було визначено студентів із високим рівнем (8,9%) здатності до регуляції емоційно-психологічного забарвлення музично-сценічної діяльності, середнім (36,4%) та низьким (54,7%) рівнями.

Вимірювання емоційно-образної концентрації в процесі створення музично-сценічного образу здійснювалось на основі оцінювання фрагмента демонстрації студентами групового танцю високої технічної складності. В оцінці досліджуваного параметра експерти звертали увагу не лише на виконавську віртуозність у відтворенні хореографічних рухів студентами, а й на їхню сценічну майстерність: артистизм, відповідність міміки сценічному образу, культуру й естетику жестів, зосередженість на емоційній складовій відтворення художнього образу.

Аналіз музично-сценічної хореографічної діяльності досліджуваних дав можливість визначити, що переважна більшість виконавців не здатна постійно зосереджуватись на відтворенні сценічного образу. Часто досліджувані відволікаються на виконання технічно складних рухів, не контролюють при

цьому свою міміку, погляд, вираз обличчя, пластику жестів. Вони не вміють володіти м'язами обличчя, не здатні розслабляти їх у потрібний момент, що перешкоджає створенню правдивого сценічного образу.

Деякі досліджувані навпаки у створенні сценічного образу занадто розмахують руками, демонстративно відтворюють «пози», «жести», милуючись ними; вони виконують рухи танцю, як па, незалежно від внутрішнього змісту та створюють форму, позбавлену суті, що так само позбавляє правдивості у відтворенні художнього образу. Тому в демонстрації емоційно-образної концентрації під час відтворення музично-сценічного образу в процесі хореографічної діяльності переважна більшість діагностованих продемонструвала низький рівень (48,7%), третина – середній рівень (41,5%), незначний відсоток досліджуваних – високий рівень (9,8%).

Обчислення кількісних даних діагностики здатності студентів до коригування емоційних реакцій у процесі музично-сценічної діяльності дало можливість розподілити досліджуваних за трьома рівнями сформованості емоційно-корекційного компонента музично-сценічних умінь. Низький рівень зафіксовано в 51,7% респондентів, середній – у 38,9%, високий – властивий лише 9,8% досліджуваних.

Заключний етап констатувального експерименту був спрямований на визначення рівнів сформованості показників комунікативно-артистичного компонента музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії. Діагностика вміння артистичного втілення художнього образу в музично-сценічній діяльності проводилась засобом виконання студентами творчого завдання. Їхній зміст передбачав створення хореографічної композиції для дитячого танцювального колективу на музику хорового твору М. Лисенка «А вже весна». Студенти повинні були опрацювати музичний матеріал, визначити ідею, жанр, форму хореографічної постановки, розробити композиційну будову номера, лексику танцювальних рухів, створити комбінацію рухів тощо. У результаті досліджувані презентували й демонстрували свої постановки перед глядачами.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Узагальнюючи результати констатувального експерименту, можемо зробити необхідні для подальшого дослідження висновки: більшість майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва і хореографії виявляють значний пізнавальний інтерес і потребу в удосконаленні власних музично-сценічних умінь, усвідомлюють їхню значимість у професійній педагогічній діяльності. Водночас недостатня увага викладачів до вирішення цієї проблеми, низький рівень обізнаності самих студентів щодо можливостей і шляхів формування музично-сценічних умінь у процесі фахової підготовки свідчать про актуальність нашого дослідження й необхідність розробки ефективної методики формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії.

ЛІ ЯН

Діагностика сформованості музично-сценічних умінь студентів
факультетів мистецтв педагогічних університетів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн, І. А. і Сагач, Г. М. (1997). *Краса педагогічної дії*. Київ, Україна: Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу.
2. Райгородский, Д. Я. (Ред.). (2008). *Психологічні тести. Практическая психодиагностика. Методики и тесты*. Самара, Россия: Издат. дом «БАХРАХ-М».

ДИАГНОСТИКА СФОРМИРОВАННОСТИ МУЗЫКАЛЬНО-СЦЕНИЧЕСКИХ УМЕНИЙ СТУДЕНТОВ ФАКУЛЬТЕТА ИСКУССТВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

Ли Ян

аспирантка факультета искусств имени Анатолия Авдеевского
НПУ имени М.П. Драгоманова
г. Киев, Украина

Аннотация. Статья раскрывает диагностический этап формирования музыкально-сценических умений будущих учителей музыкального искусства и хореографии во время профессионального обучения на факультетах искусств педагогических университетов. Музыкально-сценические умения в контексте обозначенной статье рассмотрены как сложный комплекс интеллектуальных, эмоциональных, волевых, регулятивных, художественно-творческих качеств студентов, обуславливающих их способность к артистической воплощения художественного образа в процессе исполнительской деятельности на основе усвоения специальных знаний, навыков и практического профессионального опыта. Разработана структура музыкально-сценических умений будущих учителей музыкального искусства и хореографии, определены критерии и показатели. Приведены результаты констатирующего этапа экспериментальной работы по формированию музыкально-сценических умений будущих учителей музыкального искусства и хореографии.

Ключевые слова: музыкально-сценические умения; будущие учителя музыкального искусства и хореографии; диагностика; критерии; показатели; констатирующий эксперимент.

DIAGNOSTICS OF MUSICAL AND SCENIC SKILLS OF ARTS FACULTIES STUDENTS AT PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

Li Yang

Postgraduate Student of the Faculty of Arts named after Anatolii Avdiievskyi
National Pedagogical Dragomanov University
Kyiv, Ukraine

Abstract. The article reveals the diagnostic stage of developing musical and stage skills of future musical art and choreography teachers during professional training at the faculties of art at pedagogical universities. A. Zaitseva, A. Kozyr, H. Padalka, and O. Sholokova study the problem of developing musical and scenic skills theoretically, analyze the practice of professional training the future musical art and choreography teachers.

Musical and scenic skills in the context of the article are considered as a complex of intellectual, emotional, volitional, regulatory, artistic, and creative qualities of students that determine their ability to embody an artistic image in the process of performing activities on the basis of the acquisition of special knowledge, skills and practical professional experience. The structure of musical and stage skills of future musical art and choreography teachers is developed, criteria and

indicators are determined. The results of the preliminary stage of experimental work on the development of musical and stage skills of future musical art and choreography teachers are presented. The author concludes that the majority of future specialists in the field of musical art and choreography show significant cognitive interest and the need to improve their own musical and scenic skills, they are aware of their significance in professional pedagogical activity. At the same time, the inadequate attention of teachers to the solution of this problem, the low level of students' awareness about the possibilities and ways of forming musical and stage skills in the process of professional training testify to the relevance of the research and the need to develop an effective methodology for forming the musical and scenic skills of future musical art and choreography teachers.

Key words: musical and scenic skills; future teachers of musical art and choreography; diagnostics; criteria; indexes; constant experiment.

REFERNCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Ziaziun, I. A. & Sagach, G. M. (1997). *The beauty of pedagogical action*. Kyiv, Ukraine: Ukrainsko-finskyi in-t menedzhmentu s biznesu.
2. Raigorodskiy, D. Ya. (Ed.). (2008). *Psychological tests. Practical psychodiagnostics. Methods and tests*. Samara, Ukraine: Izdat. dom "BAKHRAKH-M".

Матеріали надійшли до редакції 01.12.2018 р.